

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ХАЛҚ ТАЪЛИМИ ВАЗИРЛИГИ

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ НОМИДАГИ ЖИЗЗАХ ДАВЛАТ  
ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУТИ

**МЎМИН ҲОШИМХОНОВ,**  
*фалсафа фанлари номзоди, доцент*

**МИЛЛИЙ УЙҒОНИШ ВА  
АБДУЛЛА ОРИПОВ ШЕЪРИЯТИ**

**Алишер Навоий номидаги  
Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти**

**Тошкент — 2007**

**83.3(5У)6**  
**Ҳ-71**

**Такризчилар:**

**У.Қосимов** – филология фанлари номзоди, доцент

**А.Нурмонов** – педагогика фанлари номзоди, доцент

**Ҳошимхонов, Мўмин.**

**Миллий уйғониш ва Абдулла Орипов  
шеърляти: (монография)/ М.Ҳошимхонов. – Т.:  
А.Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий  
кутубхонаси нашриёти, 2007. – 136 б.**

ББК 83.3(5У)6

ISBN 978-9943-06-064-7

<sup>1</sup>648-2007/1090 Алишер Навоий номидаги  
Ўзбекистон Миллий кутубхонаси

© Мўмин Ҳошимхонов,  
Гулчеҳра Ибрагимова

© Алишер Навоий номидаги  
Ўзбекистон Миллий кутубхонаси нашриёти. 2007

## КИРИШ

XX аср ўзбек халқи тарихининг энг муҳим, энг мураккаб ва энг зиддиятли даврларидан бўлиб қолади. Чунки бу аср халқимиз ҳаётида кўпчилик яқдиллик билан эътироф этган "Уйғониш", "Миллий уйғониш" билан боғланади. Тарих шундай бир имкон бердики, дунёнинг бешдан бир қисмини эгаллаган "Халқлар турмаси" деб ном олган мустабид Русия салтанати 1917 йилнинг февралда барбод бўлди. Мазлум миллатларнинг ўз тақдирларини ўзлари белгилаш имконияти туғилди. Бироқ ҳокимиятни большевиклар эгаллаб олдилар. Оқ салтанат Қизил салтанат билан алмашди. Чор мустамлакачилик тузуми ўрнига советлар номи билан ҳарбий тоталитар идора ўрнатилди. Миллат, диний қадриятлардан узоқ, социалистик меҳнат ва коммунистик мафкуралар бирлаштириб турадиган совет кишисини "яшаш" йўлга қўйилди. Бироқ миллатлар устидан ўтказилган бу тажриба ўзини оқламади. Тўғри, диктатура фан ва ишлаб чиқаришда маълум самаралар берди. Космосга чиқдик, улкан қурилишлар бунёд қилинди. Лекин буларнинг барчаси инсонни инсон, халқни халқ қиладиган миллий, диний қадриятларни, маънавиятни босқичма-босқич йўқотиш ҳисобига амалга оширилди. Жамият ич-ичидан чириб борди. Асрнинг иккинчи ярмида, 60-йилларда "Ёвузлик салтанати" (Рейган)нинг миҳлаб ташланган деразаларида тирқишлар пайдо бўлиб, озгина шабада ичкарига кириши билан жамият бағридаги музлар эриши бошланди. Бу ҳол гоҳ тезлашиб, гоҳ секинлашиб, охир-оқибат 90-йилларда мустақилликка олиб келди. Шу жиҳатдан асрнинг боши билан охири ўртасида ажиб бир ўхшашлик бор. Президентимизнинг машҳур сўзларини эслайлик. Юртбошимиз "Тафаккур" журнали бош муҳаррири саволларига жавоб берар экан, шундай деган эди: "Мен Абдулла Авлонийнинг "Тарбия биз учун ё ҳаёт, ё мамот, ё нажот, ё ҳалокат, ё саодат, ё фалокат масаласидир" деган фикрини кўп мушоҳада қиламан. Буюк маърифатпарварнинг бу сўзлари асримиз бошида миллатимиз учун қанчалар муҳим ва долзарб бўлган бўлса, ҳозирги кунда биз учун ҳам шунчалик, балки ундан ҳам кўра муҳим ва долзарбдир".<sup>1</sup> Хўш, аср бошида уйғонишни ким тайёрлади?

<sup>1</sup> И. А. Каримов. Жамиятимиз мафкураси халқни халқ, миллатни миллат этишга хизмат этсин. Т."Шарк", 1993,39-40-бетлар.

Адабиёт тайёрлади. Беҳбудий, Авлоний, Фитрат, Мунаввар Қори, Чўлпон каби ўнлаб ижодкор зиёлиларнинг асарлари тайёрлади. Улар эҳтиросли адибларгина эмас, маърифат дарғалари ҳам эдилар. Бу ҳаракат ўз даврида тарихан аниқ ва конкрет бўлган "жадидчилик" номини олган эди.

Айни пайтда жадидчилик янги адабиётга замин бўлди. Анъанавий шеърга инқилобий ўзгаришлар, янгиланган замонанинг шиддатли руҳи кириб келди. Миллатнинг аҳволи, қадр-қиммати, келажак тақдири адабиётнинг бош мавзуига айланди. Бир томондан миллат дардига "Миллий шакл ва ифода беришга эҳтиёж кучайиб, аруз ўрнини эски бармоқ эгаллай борди. Иккинчи томондан Европа маданиятига хос реалистик проза, янги адабиёт, театр, публицистика кириб кела бошлади. Қисқа муддатда янги адабиёт қарор топди. Беҳбудий, Авлоний, Ҳамза каби ижодкорларимиз XX асрнинг ўнинчи йилларида янги адабий тур ва жанрлар ифода воситаларининг дастлабки намуналарини яратдилар. Бироқ янги адабиётимизнинг тўла шаклланиши 20-йилларда Туркистонда шўро ҳокимиятини ўрнатиш учун кураш авж олган даврга тўғри келди. Мутахассислар ўринли қайд қилганларидек, Абдулла Қодирий ўзбек романчилиқ мактабига асос солди. Фитрат ўзбек сахна адабиётининг энг сара намуналарини яратди. Янги адабиёт, эстетик адабий-танқидий тафаккурни бошлаб берди. Чўлпон янги ўзбек шеърятига асос солди. Жадидчилик борасида ўтган асрнинг 90-йилларида янгиланган фикр асосида бир қатор ишлар қилинди."<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Улар орасида проф. Б.Қосимовнинг "Жадидчилик" ("Ёшлик", 1990, № 7) мақоласи, Б.Эргашевнинг "Жадидизмнинг ижтимоий-сиёсий ғоялари" шаклланиши ва тараққиёти тарихидан, "Ёш бухороликлар мафқураси" мавзуидаги, фалсафа фанлари доктори (Т.1993), Д.Тошқуловнинг "Ўзбекистон халқларининг XIX асрнинг иккинчи ярми XX асрнинг биринчи чораги сиёсий-ҳуқуқий тафаккурининг асосий йўналишлари" номли, юридик фанлари доктори (Т.1995) С.Аъзамхўжаевнинг "Туркистон мухторияти: озодлик ва мустақиллик учун кураш" мавзуидаги, тарих фанлари доктори (Т.1996) илмий даражасини олиш учун ёқлаган диссертациялари алоҳида ўрин эгаллайди. Абдулла Орипов. Куш тили. Т., "Чўлпон", 1991, Э.Воҳидов. Изтироб. Т., "Ўзбекистон", 1992 . Қаранг. Ўзбекистоннинг янги тарихи. Биринчи китоб. Туркистон Чор Россияси мустамлакачилиги даврида. Т. "Шарқ", 2000 Б. 10-428. Учинчи китоб. Мустақил Ўзбекистон тарихи. Т. "Шарқ", 2000. Б. 366-551. Мамажонов С. Ранглар ва оҳанглар. Т., 1978. Назаров Б. Ҳаётийлик безавол мезон. Т., 1985. Норматов У. Қалб инқилоби. Т., 1986. Ғафуров И. Лириканинг юраги. Т., 1982. Раҳимжонов Н. Шоир ва давр. Т., 1983. Ҳаққулов И. Бадий сўз шукухи. Т., 1987. Сафаров М. Дунё кирмоқдадир шоир қалбига. Т., 1997. Акрамов Б. Оламнинг бутунлиги. Т., 1988. М.Қўшжонов, С.Мели. Абдулла Орипов. Т., «Маънавият». Э.Тулаков. Ҳозирги ўзбек лирикасида давр ва қаҳрамон талқини. Филология фанлари доктори ...Автореферат Т., 1994. Норбеков Б. Ҳаётни поэтик талқин этиш таомиллари ва маҳорат муаммолари (60-80-йиллар ўзбек шеърятини мисолида. Филология фанлари доктори ...Автореферат Т., 1996); Эрназарова Г. XX аср ўзбек поэзиясида Миллий тафаккур ва унинг бадий талқини (А.Чўлпон. Ғафур Ғулом, А. Орипов шеърятини мисолида), филология фанлари номзоди ...Автореферат.

Ниҳоят, тарихчиларимизнинг ғайрат ва ташаббуси билан юзага келган Ўзбекистоннинг уч жилдлик янги тарихида бу масала ўзининг ҳаққоний талқинини топди.<sup>1</sup> Жадиличлик ва бадий адабиёт ҳамкорлиги эса Б. Қосимов,<sup>2</sup> Н.Каримов,<sup>3</sup> Э. Каримов,<sup>4</sup> Ҳ. Болтабоев,<sup>5</sup> Б.Дўстқораев,<sup>6</sup> А. Алиев,<sup>7</sup> Ш. Ризаев<sup>8</sup> каби адабиётшунослар ишларида ёритилмоқда.

60–80-йиллар ўзбек шеъриятида миллий уйғониш ва унинг поэтик ифодаси жараёни ҳақида сўз борганда эса ўзбек халқининг миллий озодликка бўлган интилишини намойиш этувчи собиқ тузум разилликларини фош қилувчи кўплаб шеърий асарлар тадқиқига бағишланган бир қатор илмий-таҳлилий асарларни тилга олиш лозим бўлади.

Булар жумласига Иззат Султондан Ботир Норбоевгача, Озод Шарафиддиновдан Яшар Қосимовгача бўлган кўплаб мутахассисларнинг ишларини киритиш мумкин.<sup>9</sup>

Шоирларимизнинг ўзлари ҳам замон ва ижод борасидаги теран боғланишга оид нозик кузатишларни "Қуш тили" билан айтилган "Изтироб"ли мулоҳазаларини эълон қилдилар.<sup>10</sup>

Миллий уйғониш шоири бўлган Абдулла Орипов шеъриятга кириб келганига қарийб қирқ йил бўлди. Шу жараёнда шоирнинг кўплаб миллий уйғониш, истиқлол ҳақидаги шеърларига

---

<sup>1</sup> С.Қосимов. Бехбудий ва жадиличлик. "Ўзбекистон адабиёти ва санъати", 1990. 19-26 январь.

<sup>2</sup> Б.Қосимов. "Излай-излай топганим". Т. 1983 й.

<sup>3</sup> Н.Каримов. XX аср ўзбек адабиёти тараққиётининг ўзига хос хусусиятлари ва миллий истиқлол мафқураси. Докторлик диссертацияси автореферати. Т. 1993 й.

<sup>4</sup> Э.Каримов. Развития реализма в узбекской литературе. Т. 1975.

<sup>5</sup> Ҳ.Болтабоев. XX аср бошлари ўзбек адабиётшунослигида Фитратнинг илмий мероси, докторлик диссертацияси автореферати. Т.1996 й.

<sup>6</sup> Б.Дўстқораев.Муҳаббат осмонининг гўзал Чўлпони: китобда Абдулҳамид Чўлпон. Хур Туркистон. Т. "Маънавият", 1997 й.

<sup>7</sup> А.Алиев. Махмудхўжа Бехбудий. Т. 1994. 32-бет. Абдурауф Абдурахим ўғли Фитрат. Т. 1991 й.

<sup>8</sup> Ш.Ризаев. Жадилич драмаси. Т. "Шарқ", 1997 й. 316-бет.

<sup>9</sup> Иззат Султон. Қайта туғилиш арафасида. Ўзбекистон адабиёти ва санъати. 1999 й. 19 март. 2. Б.Қосимов ва бошқ. Салом келажак. Т., Ғ.Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти. 1986 й. 3. Н.Каримов ва бошқалар. XX аср ўзбек адабиёти тарихи. 11-синф учун дарслик. Т., "Ўқитувчи", 1997 й. 4. Яшар Қосимов. Уйғониш садолари. Т., Ғ.Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти. 1991 й. 5. О.Шарафиддинов. Сардафтар саҳифалари. Т., "Ёзувчи", 1996 й.6.Б.Норбоев.Истиқлол ва истеъдод тарбияси. Т.,"Ўқит.", 1992 й.

<sup>10</sup> 1. Абдулла Орипов. Қуш тили. Т., "Чўлпон", 1991 й. 2. Э.Воҳидов. Изтироб. Т., «Ўзбекистон», 1996 й.

бағишланган илмий тадқиқотлари эълон қилинди. Бу борада таниқли адабиётшунос олимлар Салоҳиддин Мамажонов, Бахтиёр Назаров, Умарали Норматов, Иброҳим Ғафуров, Нўъмон Раҳимжонов, Иброҳим Ҳаққулов, Михли Сафаров, Ботирхон Акрамов кабиларнинг тадқиқотлари аҳамиятга молик.<sup>1</sup>

Матёқуб Қўшжонов, Сувон Мели кабилар у ҳақда махсус китоб ёздилар.<sup>2</sup>

Бироқ, 60–80-йиллар ўзбек адабиёти, хусусан, Абдулла Орипов шеърияти XX аср боши ўзбек адабий тафаккурининг узвий давоми сифатида ўрганилган эмас. Ҳолбуки, бу боғланишларни аниқлаш, биринчидан, кўп асрлик ўзбек адабиётининг яхлит ҳодиса эканлигини англашга ёрдам беради. Иккинчидан, адабиётнинг миллий уйғонишдаги роли ва ўрнини белгилашга хизмат қилган бўлур эди. Тўғри, бу масалалар қисман И. Тўлаков, Б. Норбоевларнинг докторлик, Г. Эрназарованинг номзодлик диссертацияларида тилга олинган.<sup>3</sup>

Бироқ бу борадаги махсус тадқиқотлар олдинда турибди.

Демак, биринчидан, XIX аср сўнгги чораги ва XX аср илк чораги жадид шоирлари ва кейинги 60–80-йиллар ўзбек шеъриятида миллий уйғониш, ўзликни англаш ва истиқлол ғояларига хизмат этувчи поэтик фикрлар орасидаги боғланиш ва узвийликни тадқиқ қилган махсус ишнинг йўқлиги 60–80-йиллар шеърияти, хусусан, А. Орипов асарлари халқимизнинг миллий уйғониши билан қиёслаб ўрганилмаганлиги, бугунги кунда бунга жуда катта эҳтиёж борлиги мавзунинг долзарблигини белгилайди.

Тадқиқотдан кўзланган асосий мақсад XX асрнинг биринчи чорагида Туркистон миллий уйғонишини тайёрлаган жадид адабиёти, хусусан, шеъриятининг шу аср сўнгги чораги адабий ҳаракатчилиги билан узвийлигини Абдулла Ориповнинг 60–80-

---

<sup>1</sup> С. Мамажонов. Ранглар ва оҳанглар. Т., 1978. Назаров Б. Ҳаётийлик безавол мезон. Т., 1985. Норматов У. Қалб инқилоби. Т., 1986. Ғафуров И. Лириканинг юраги. Т., 1982. Раҳимжонов Н. Шоир ва давр. Т., 1983. Ҳаққулов И. Бадий сўз шукухи. Т., 1987. Сафаров М. Дунё кирмоқдаир шоир қалбига. Т., 1997. Акрамов Б. Оламнинг бутунлиги. Т., 1988.

<sup>2</sup> М.Қўшжонов, С.Мели. Абдулла Орипов. Т., «Маънавият», 2000 й.

<sup>3</sup> И.Тулаков. Ҳозирги ўзбек лирикасида давр ва қахрамон талқини. Филология фанлари доктори ...Автореферат Т., 1994. Норбеков Б. Ҳаётни поэтик талқин этиш таомиллари ва маҳорат муаммолари (60-80-йиллар ўзбек шеърияти мисолида. Филология фанлари доктори ...Автореферат Т., 1996; Эрназарова Г. XX аср ўзбек поэзиясида Миллий тафаккур ва унинг бадий талқини (А.Чўлпон. Ғафур Ғулом, А. Орипов шеърияти мисолида) Филология фанлари номзоди ...Автореферат.

йиллардаги ижоди билан кўрсатиб беришдир.

Бу мақсадни амалга оширишда қуйидаги вазифаларни ҳал этиш кўзда тутилади:

– XX аср бошидаги Туркистон миллий уйғонишининг бадиий адабиёт билан алоқаларини белгилаш;

– жадидчиликнинг миллий уйғониш мафкураси эканлигини аниқлаш;

– янги ўзбек шеърлятидаги миллий уйғониш ғояларини шарҳлаш;

– XX аср 60–80-йиллар ўзбек шеърлятида ўзликни англаш, миллий уйғониш ғояларини аниқлаш;

– XX аср боши ва сўнги ўзбек шеърляти ўртасидаги муштарак ва фарқли хусусиятларни миллий уйғониш ғоялари ифодаси нуқтаи назаридан кузатиш;

– ўзликни англаш Абдулла Орипов шеърлятининг устувор йўналиши эканлигини атрафлича очиш;

– Абдулла Ориповнинг миллий истиқлол билан боғлиқ шеърлари бадииятини таҳлил этиш;

– Абдулла Орипов ижодида миллий уйғониш адабиётининг ўрнини белгилаш.

Ўзбек адабиётининг сўнги бир асрлик тараққиёти илк бор ўзликни англаш нуқтаи назаридан кўздан кечирилади. Ўтган асрнинг 60–80-йилларида шеърлятимиздаги янги поэтик тафаккур биринчи маротаба миллий уйғониш ғояларининг инъикоси сифатида баҳоланади. Абдулла Ориповнинг ушбу мавзуга алоқадор шеърлари ажратиб олиниб, янги миллий уйғониш даврининг ўзига хос ифодаси сифатида ҳар томонлама таҳлил қилинади ва унинг ўзбек миллий уйғониш адабиётидаги ўрни ва роли белгиланади. Совет тоталитар тузуми даври шеърлятининг истиқлол учун курашдаги хос хусусиятлари аниқланади.

Тадқиқотни яратишда Президентимизнинг миллий истиқлол ғояси, мафкура билан боғлиқ нутқ ва китоблари муҳим маънавий омил бўлди. И. Султон, О. Шарафиддинов, Н. Каримов, Б. Қосимов каби етакчи адабиётшуносларимизнинг мазкур мавзуга доир китоб ва мақолаларига, нашриётларимиз томонидан чиқарилган "Истиқлол фидойилари", "Истиқлол қаҳрамонлари" рукнидаги китобларга мурожаат қилдик. Шунингдек, М.Қўшжонов, Б. Норбоев, И.

Тўлаков, Я.Қосимов сингари бугунги ўзбек шеърляти таҳлилшунос-ларининг А. Орипов ижоди ҳақидаги фикр-мулоҳазаларини қиёсий ўргандик. Тадқиқотни тайёрлашда шоирнинг 60 йиллик юбилейи муносабати билан ижодкор дўстлари айтган фикр-мулоҳазалар ҳам инобатга олинди.

Тадқиқотнинг амалий аҳамияти шундаки, ўзбек миллий уйғониш адабиёти ҳақидаги турли умумлаштирувчи тадқиқотлар, дарсликлар яратишда, миллий уйғониш ғояларини тарғиб қилишда, миллий истиклол мафкурасининг моҳиятини ўқувчиларга етказишда, ўзбек поэзиясининг тараққиёт босқичларини ёритишда материал бўлиб хизмат қила олади.



# ТУРКИСТОНДА МИЛЛИЙ УЙҒОНИШ ВА БАДИИЙ АДАБИЁТ

## 1. ЖАДИДЧИЛИК – МИЛЛИЙ УЙҒОНИШ МАФКУРАСИ СИФАТИДА

Жадидчилик давлат, тузум, бошқарувни ислоҳ қилиш, миллатнинг ўз миллий тақдирини белгилаш, жамиятни тарихий-тадрижий янги тараққиёт босқичига олиб чиқувчи мақсад ва ғояларни, аниқ амалий тадбирларни ўзига жо этган ҳаракатдир.

Туркистон жадидларида Ғарб ва Оврупо фалсафаси, айниқса, француз маърифатпарварларидан ўрганилган жойлар кўп. Зеро, бир вақтлар ўз тараққиётига Шарқдан кучли турткилар олган Ғарб ва Оврупо муайян юксалиш босқичида туриб ижобий самараларини Шарқнинг ўзига яна қайтариб берди.<sup>1</sup>

Адабиётшунос олим Б.Назаров эътирофича, “Жадидчилик ҳаракати ва ғояларининг асосини Туркистоннинг ўзида вужудга келган тарихий, ижтимоий-сиёсий вазият ва шароитлардан изламоқ тўғрироқдир”. Негаки, Туркистон Шўрогача ва ундан кейинги даврда ҳам истибдод тазйиқи остида эди. Туркистон жадидларининг бош ғояси – истибдоддан қутулиш ва мустақилликни қўлга киритиш мақсади боғланиб кетади.

Миллий ғоя ва миллат манфаатлари, унинг равнақи, миллат сифатида гуллаб-яшнаши, миллий манфаатларини ҳимоя қилиш, миллий қадриятлар, анъаналар, миллий маданиятни, миллий тилни ривожлантириш жадидлар фаолиятининг бош ғояси эди.

Зеро, Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов: «Фидойи жадидларимиз ҳаёти биз учун ўрнатқан, ёшларни истиқлол, ватанпарварлик, миллатпарварлик, инсонпарварлик руҳида тарбиялашда муҳим аҳамиятга эга, уларнинг босиб ўтган кураш йўлини ўрганиш зарур»,<sup>2</sup> – деб таъкидлаган эди.

Мустабид чор Россияси, кейинчалик Шўролар даврида ҳам миллий ғояларга мутлақо йўл берилмади.

Ўзбек халқининг зукко фарзандлари бўлган жадид

<sup>1</sup> Б.Назаров. Жадидчилик: ислохот, янгиланиш, мустақиллик ва тараққиёт учун кураш. Т., «Университет», 1999, 5-бет

<sup>2</sup> «Ишонч». 1999 йил 23 июл, № 99.

намояндалари – Маҳмудхўжа Бехбудий, Мунаввар Қори Абдурашидхонов, Абдурауф Фитрат, Убайдуллахўжа Асадуллахўжа ўғли, Абдулла Авлоний, Абдулҳамид Чўлпон, Абдулла Қодирий, Элбек, Боту, Файзулла Хўжаев, Акмал Икромов, Шоислом Шоаҳмедов, Бобоохун Салимов, Полвонниёз Юсуповлар билан бир каторда, кўпчиликка ҳали яхши таниш бўлмаган Носирхон Тўра Саид Камолхон Тўра ўғли, Садриддин Махсум Шарифхўжа, Тошпўлатбек Норбўтабеков, Тўрақул Жонузоқов каби ватан фидойилари чор мустамлакачилик сиёсати туфайли Туркистон забун аҳволга тушиб қолганлигини, халқ жаҳолат ва нодонлик қўйнида эркисизлик туфайли эзилиб ётганини чуқур англаб етдилар ва бундай ҳаётни ўзгартириш, батамом янгилаш, миллий истиқлолга эришиш зарурлиги ҳақидаги ўз миллий маърифий-мафкуравий қарашлари ва ғояларини илгари сурдилар. Улар халқ бахтини ўз бахтлари деб билдилар. Халқимизнинг кўкрагига озодлик, ҳурлик шамоли тегадиган бахтли кунлар, саодатли дамлар келишини зўр интизорлик билан кутдилар. Халқни маърифатли қилиш, билим савиясини кўтариш, фикр доирасини ўстириш, миллий истиқлолга эришишнинг зарур шартларидан бири деб тушундилар ва тинмай ҳаракат қилдилар. Туркистоннинг келажак тақдири, миллат истиқболи, миллий истиқлолимизга замин яратдилар.<sup>1</sup>

Профессор Б.Қосимовнинг эътироф этишича, Туркистоннинг кўзи очик зиёлилари оқ империяни ҳам, қизил империяни ҳам қабул қилган эмас. Шу сабабли Октябрнинг дастлабки кунлариданоқ миллатнинг ватанпарвар фарзандлари истиқлол йўлларини қидирдилар.<sup>2</sup>

Туркистон жадинларига Исмоилбек Ғаспирали, Аҳмад Заки Валидий Тўғон каби машҳур жадин арбобларининг таъсири бениҳоя катта бўлди.

Абдулла Авлоний «Таржимон» газетасини ўқиб, замон ва макондан хабардор бўлганлигини, ерли халқлар орасида эскилик-янгилик жанжали бўлиб, янгиликни билувчиларни, газета ўқувчиларни муллалар «жадинчи» номи билан атаганликларини ёзади.<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Ж.Туленов, З.Ғафуров. Фалсафа. Т. «Ўқитувчи» 1997, 94-бет.

<sup>2</sup> Қаранг. Б.Қосимов. Жадинчилик: ислохот, янгиланиш, мустақиллик ва таракқиёт учун кураш. 112-бет.

<sup>3</sup> Юкоридаги асар. Ўша жой.



Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/oz/asar/1057> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/1057> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/1057>